

W styczniu 2025 roku Polska objęła prezydencję w Radzie Unii Europejskiej. W obszarze narkotyków prace polskiej prezydencji koncentrowały się przede wszystkim na koordynowaniu działań Horyzontalnej Grupy Roboczej ds. Narkotyków (Horizontal Working Party on Drugs – HDG), która co miesiąc spotykała się w Brukseli. W niniejszym artykule przedstawiamy wybrane działania polskiej prezydencji, które miały miejsce w kwietniu i maju tego roku.

POLSKA PREZYDENCJA W OBSZARZE NARKOTYKÓW – WYZWANIA I OSIĄGNIĘCIA

Artur Malczewski, Joanna Szmidt
Krajowe Centrum Przeciwdziałania Uzależnieniom

Grupa Robocza ds. Narkotyków w Brukseli

Na kwietniowym spotkaniu Horyzontalnej Grupy Roboczej ds. Narkotyków¹ (HDG) przedstawione zostały postępy w realizacji priorytetów prezydencji w oparciu

o mapę drogową Komisji Europejskiej. Akcent położono na skuteczne narzędzia egzekwowania prawa, współpracę transgraniczną i wykorzystanie nowych mechanizmów zarządzania bezpieczeństwem wewnętrznym w UE. W trakcie tego spotkania omawiano także zagadnienie związane z przyszłą strategią narkotykową UE. Komisja

Europejska przedstawiła strategię dotyczące bezpieczeństwa wewnętrznego oraz odporności UE na problem narkotyków. Przewidują one skuteczniejszą wymianę danych wywiadowczych, zwalczanie zagrożeń hybrydowych i zorganizowanej przestępczości oraz wzmocnienie roli UE jako partnera bezpieczeństwa na arenie międzynarodowej. Prezydencja polska zaprezentowała szczegółowy plan prac nad nową strategią narkotykową. W ramach kilku spotkań przygotowawczych wypracowano wraz sekretariatem Rady oraz przyszłą duńską prezydencją harmonogram prac nad nową europejską strategią, która ma być przygotowana do września 2025 roku. W planie pracy przewidziano cykl warsztatów tematycznych (kwiecień–wrzesień), wspólne prace KE i państw członkowskich oraz publikację raportu ewaluacyjnego obecnej strategii w czerwcu 2025 roku. Państwa członkowskie podkreśliły potrzebę utrzymania zrównoważonego podejścia (*balanced approach*), uwzględnienia unijnych wartości, które podkreślają, że w ramach przeciwdziałania problemowi narkotykowemu ważne są zarówno działania z zakresu redukcji podaży (zwalczanie przestępczości narkotykowej), jak również redukcji popytu (profilaktyka, leczenie oraz postrehabilitacja) oraz redukcji szkód. Wstępne wyniki ewaluacji obecnej strategii narkotykowej wskazują m.in. na: skuteczność działań w ograniczaniu podaży, narastający problem korupcji, kluczową rolę

portów w przemyśle kokainy oraz potrzebę poprawy mierzalności danych.

Spotkanie Horyzontalnej Grupy Roboczej ds. Narkotyków w maju skupiło się na pracach nad nową strategią narkotykową UE. Przedstawiciele państw członkowskich, Komisji Europejskiej i agencji unijnych prowadzili dyskusje dotyczące kierunków rozwoju unijnej polityki narkotykowej. Państwa członkowskie pozytywnie oceniły dotychczasową strategię, wskazując jednak na potrzebę jej dostosowania do nowych wyzwań – w tym związanych z cyfryzacją, syntetycznymi substancjami i bezpieczeństwem geopolitycznym.

Wśród głównych postulatów znalazły się:

- potrzeba utrzymania obecnych filarów (redukcja popytu, redukcja podaży, redukcja szkód),
- lepsza koordynacja i spójność działań na poziomie UE,
- opracowanie mierzalnych, realistycznych wskaźników i celów,
- większe uwzględnienie zdrowia psychicznego, perspektywy gender, ochrony środowiska oraz współpracy międzynarodowej,
- rozważenie utworzenia nowego Planu Działania w obszarze redukcji popytu lub bardziej szczegółowej strategii,
- konieczność bardziej systemowego podejścia do terapii dla użytkowników stymulantów.

Zespół polskiej prezydencji w Brukseli.

W trakcie spotkania HDG prezydencja przedstawiała sprawozdanie z 68. sesji Komisji ds. Narkotyków ONZ (CND). Tegoroczna sesja ONZ miała burzliwy przebieg, głównie z powodu nowego stanowiska USA, które sprzeciwiły się m.in. włączaniu Celów Zrównoważonego Rozwoju (SDG) ONZ do debat i rezolucji. Jednakże UE zachowała spójność i odegrała kluczową rolę w przyjmowaniu rezolucji, które odnosiły się do SDG. Zwrócono uwagę, że wybrano nowych członków z Europy Wschodniej do CND (m.in. Polskę, Litwę, Ukrainę). W trakcie kwietniowego i majowego spotkania trwały także intensywne prace nad przyjęciem dokumentu pt. „Pakt dotyczący narkotyków syntetycznych”. Zapowiedziano dalsze prace nad jego finalizacją.

Omawiano również dialogi międzynarodowe, które zostały zorganizowane przez polską prezydencję. Reprezentowała ona UE w następujących wydarzeniach z innymi krajami:

- **Dialog UE–Brazylia:** na spotkaniu w Wiedniu omówiono kwestie zwalczania produkcji i handlu narkotykami, nowe przepisy dotyczące profilaktyki i wykorzystania skonfiskowanych środków oraz działania w ramach wdrażania Europejskiego Programu Profilaktyki (EUPC).
- **Dialog UE–Azja Centralna:** spotkanie odbyło się w Brukseli (16 kwietnia). Dyskusja dotyczyła m.in. przemytu narkotyków i prekursorów, wyzwań związanych z nowymi substancjami psychoaktywnymi i syntetykami oraz możliwości pogłębiania współpracy międzyregionalnej.

Podczas dialogu UE–USA przedstawiono aktualne dane na temat sytuacji narkotykowej w USA (wzrost używania marihuany i opioidów, fentanyl i prekursorzy z Azji). Amerykańscy przedstawiciele zwrócili uwagę na konieczność dalszej współpracy z UE, zwłaszcza w zakresie zwalczania zagrożeń związanych z substancjami syntetycznymi i przemytu prekursorów chemicznych.

Standardy jakości w Europie

Jednym z celów polskiej prezydencji było promowanie standardów jakości w redukcji popytu na narkotyki. Polska aktywnie brała udział w ich opracowaniu, dlatego też ten temat został ujęty w programie prac. W zakresie tych działań odbyła się na ten temat debata w ramach HDG. Od kilku dekad państwa członkowskie UE wdrażają różnorodne działania mające na celu przeciwdziałanie

uzależnieniom – poprzez profilaktykę, leczenie oraz ograniczanie szkód. W tym kontekście ważne miejsce zajmują standardy jakości, które mają zapewnić skuteczność i spójność podejmowanych działań. Państwa członkowskie tworzyły własne podejścia i wytyczne, jednak pojawiła się potrzeba stworzenia wspólnych, europejskich standardów. Idea minimalnych standardów UE zyskała na znaczeniu w trakcie prac nad unijnym Planem Działań 2009–2012. Kolejne plany (2013–2016 oraz 2021–2025) rozwijały tę koncepcję, promując jej wdrażanie w takich obszarach, jak:

- profilaktyka uniwersalna, selektywna i środowiskowa,
- wczesna interwencja,
- leczenie i rehabilitacja,
- integracja społeczna oraz działania redukujące szkody.

W 2014 roku podczas prezydencji włoskiej powstała grupa ekspertów, która zaproponowała 20 minimalnych standardów jakości w redukcji popytu na narkotyki (5 dla profilaktyki, 5 dla redukcji szkód i 10 dla leczenia). Ich przyjęcie poprzedziły intensywne prace w ramach HDG oraz liczne konsultacje, które ujawniły różnice między państwami (m.in. obawy o możliwość utraty istniejących programów niedostosowanych do nowych wytycznych). Mimo to Rada UE przyjęła w 2015 roku konkluzje w sprawie wdrażania minimalnych standardów jakości. Od 2010 roku wdrażane są także Europejskie Standardy Jakości Profilaktyki Narkotykowej (EDPQS), które były podstawą do stworzenia minimalnych standardów dla profilaktyki. EDPQS jest kluczowym projektem wspierającym wdrażanie jakości w profilaktyce. EDPQS powstały w wyniku dwóch dużych międzynarodowych projektów, w których udział brała Polska:

1. **European Standards in Evidence for Drug Prevention (2008–2010)** – celem było stworzenie ram jakości profilaktyki w oparciu o badania naukowe, przy wykorzystaniu metody Delphiego, grup fokusowych i testów terenowych. W projekcie uczestniczyło sześć krajów.
2. **Promoting Excellence in Drug Prevention – Phase II** – skoncentrowano się na praktycznej implementacji poprzez m.in. narzędzia wspierające, szkolenia, wskaźniki i specjalistyczne publikacje.

EDPQS zostały opracowane w formie cyklicznego modelu składającego się z ośmiu etapów i czterech zagadnień przekrojowych, stanowiąc strukturę planowania, wdrażania i oceny działań profilaktycznych. EDPQS są również częścią Europejskiego Programu Profilaktyki (EUPC) i były

wykorzystywane w wielu krajach UE. Polska prezydencja kontynuowała prace belgijskiej prezydencji. W 2024 roku belgijska prezydencja zainicjowała ocenę wdrażania konkluzji Rady z 2015 roku i zaproponowała dalsze kroki, w tym:

- zwiększenie zaangażowania i świadomości na temat znaczenia standardów,
- stworzenie mapy drogowej dalszych działań,
- udostępnienie praktycznych narzędzi wdrażania (ED-PQS Toolkit, FENIQS-EU),
- szkolenia dla praktyków i decydentów,
- uwzględnienie głosu użytkowników i społeczeństwa obywatelskiego,
- stałe monitorowanie i aktualizowanie standardów,
- rozpoczęcie debaty nad tzw. idealnymi standardami jakości,
- uwzględnienie tematu standardów w krajowych i unijnych programach badawczych.

Unijna inicjatywa na rzecz minimalnych standardów jakości w redukcji popytu na narkotyki ma na celu poprawę jakości opieki i działań profilaktycznych, zbliżenie praktyki do nauki i wzmocnienie spójności polityk krajowych i unijnych. Dalszy rozwój i skuteczna implementacja tych standardów zależy od zaangażowania państw członkowskich, współpracy międzynarodowej, edukacji, monitorowania oraz uwzględniania głosu praktyków i użytkowników systemów wsparcia. W trakcie dyskusji na HDG podkreślono znaczenie działań profilaktycznych opartych na dowodach naukowych, jak również europejskich i międzynarodowych standardów (EDPQS, UNODC/WHO), które służą podnoszeniu jakości usług i skuteczności programów m.in. w edukacji zdrowotnej i wspierania kompetencji życiowych. UNODC, EUDA i państwa członkowskie (m.in. Belgia, Czechy, Cypr) zaprezentowały własne doświadczenia i dobre praktyki we wdrażaniu europejskich standardów.

Promocja Europejskiego Programu Profilaktyki (EUPC)

Podczas majowego HDG w Brukseli jednym z głównych tematów spotkania był Europejski Program Profilaktyki (European Universal Prevention Curriculum – EUPC²). Jest to kompleksowy program szkoleniowy, którego zadaniem jest wspieranie specjalistów w realizacji wysokiej jakości, opartych na dowodach naukowych działań profilaktycznych w całej Europie. Program powstał w ramach

szerszych działań na rzecz poprawy zdrowia publicznego i sytuacji społecznej, a jego głównym celem jest wzmocnienie kompetencji osób zaangażowanych w profilaktykę. Grupą docelową szkoleń są m.in. koordynatorzy działań profilaktycznych, specjaliści ds. profilaktyki oraz decydenci, liderzy opinii i twórcy polityk (tzw. DOPs – decision-, opinion- and policy-makers), których zakres obowiązków obejmuje również odpowiedzialność za programy profilaktyczne. W niektórych krajach grupa ta może obejmować także doświadczonych praktyków, którzy mają wpływ na podejmowanie decyzji i rozwój zawodowy. Osoby te mogą działać na poziomie lokalnym, regionalnym lub krajowym. Mogą to być również: liderzy organizacji pozarządowych zajmujących się profilaktyką, koordynatorzy w administracji regionalnej, urzędnicy samorządowi odpowiedzialni za strategię i zamawianie usług profilaktycznych, a także interesariusze i lokalne koalicje społeczne. EUPC jest ściśle powiązany z celami Strategii UE w zakresie narkotyków na lata 2021–2025, która uznaje profilaktykę za jeden z głównych filarów polityki narkotykowej. Strategia ta promuje wykorzystanie podejść opartych na dowodach naukowych oraz podkreśla znaczenie edukacji, szkoleń i budowania kompetencji wśród profesjonalistów. Program EUPC przyczynia się bezpośrednio do realizacji tych celów, dostarczając praktykom narzędzi i wiedzy niezbędnych do projektowania i realizacji skutecznych i etycznych programów profilaktycznych. EUPC może być realizowany na różne sposoby. Istnieje moduł przeznaczony do włączenia w szkolenia profilaktyczne prowadzone w środowisku akademickim oraz moduły szkoleniowe skierowane do decydentów, liderów opinii i twórców polityk (DOPs). W 2025 roku planowane jest wdrożenie wersji EUPC dla pracowników pierwszego kontaktu (*frontline*), w tym funkcjonariuszy organów ścigania (LEO), działających bezpośrednio w terenie.

Główne elementy programu EUPC to m.in.:

- Zrozumienie naukowych podstaw profilaktyki, w tym czynników ryzyka i ochronnych oraz zasad skutecznej profilaktyki.
- Planowanie i wdrażanie programów profilaktycznych w oparciu o dane, diagnozę potrzeb i kontekst kulturowy.
- Monitorowanie i ocena działań profilaktycznych w celu zapewnienia skuteczności, trwałości i ciągłego doskonalenia.

- Standardy etyczne i zawodowe zapewniające poszanowanie, równość i integralność naukową w działaniach profilaktycznych.

Program został opracowany przy wsparciu EMCDDA/EUDA i stanowi część szerszych, międzynarodowych działań na rzecz profesjonalizacji pracy profilaktycznej. Jest również zgodny z międzynarodowymi standardami opracowanymi m.in. przez Biuro Narodów Zjednoczonych ds. Narkotyków i Przestępczości (UNODC). Szkolenia oparte na programie EUPC są realizowane w wielu krajach europejskich i dostępne są w kilku językach. Zazwyczaj obejmują interaktywne warsztaty, analizy przypadków, dyskusje grupowe i ćwiczenia praktyczne, które pomagają uczestnikom wdrażać zdobytą wiedzę w praktyce.

W trakcie spotkania w Brukseli przedstawiciele prezydencji, EUDA oraz delegacje z Cypru, Łotwy oraz Irlandii zaprezentowali informacje na temat wdrażania programu EUPC. Polska prezydencja przedstawiła wdrażanie programu EUPC w 2025 roku, w którym KCPU we współpracy z samorządami województw zorganizowało pięć szkoleń oraz jedno spotkanie podsumowujące szkolenia w Lublinie, Wrocławiu, Szczecinie, Łasku, Poznaniu oraz Warszawie. W ramach wdrażania EUPC KCPU współpracuje z samorządami wojewódzkimi oraz ekspertami wojewódzkimi. Dzięki wspólnym działaniom w 2025 roku przeszkolono łącznie ponad 100 osób. W efekcie Polska była w tym roku wiodącym krajem we wdrażaniu EUPC.

Spotkanie Krajowych Koordynatorów ds. Narkotyków w Warszawie

W dniach 23–24 kwietnia 2025 roku w Warszawie odbyło się spotkanie Krajowych Koordynatorów ds. Narkotyków (National Drug Coordinators – NDC) pt. „Wyzwania i możliwości dla nowej strategii narkotykowej”, zorganizowane przez Krajowe Centrum Przeciwdziałania Uzależnieniom we współpracy z EUDA. W spotkaniu wzięli udział Koordynatorzy Krajowi ds. Narkotyków z całej Europy. Pierwszy dzień poświęcono pracom związanym z opracowaniem nowych ram strategicznych UE w zakresie narkotyków w celu przygotowania nowej unijnej strategii dotyczącej narkotyków. Drugiego dnia uczestnicy odwiedzili Międzynarodowe Centrum Szkoleniowe do Walki z Nielegalnymi Laboratoriami w Legionowie, gdzie mieli okazję zapoznać się z metodami

skutecznego i bezpiecznego likwidowania nielegalnych laboratoriów syntetycznych substancji psychoaktywnych. Spotkanie oficjalnie otworzyli sekretarz stanu w Ministerstwie Zdrowia, Wojciech Konieczny, oraz dr Bogusława Bukowska z Krajowego Centrum Przeciwdziałania Uzależnieniom. W pierwszej części wydarzenia eksperci reprezentujący m.in. Europejską Agencję ds. Narkotyków (EUDA – Maria Moreira), Biuro Narodów Zjednoczonych ds. Narkotyków i Przestępczości (UNODC – Camilla Contorni), Światową Organizację Zdrowia (WHO – Dévora Kestel), SCFD (Milutin Milošević) oraz Komisję Europejską (Jo de Cock) przedstawili prezentacje na temat aktualnych trendów i rozwoju sytuacji. Następnie odbyła się dyskusja panelowa z udziałem Laury d’Arrigo (Francja), Jörga Pietscha (Niemcy), Victora Sannesa (Niderlandy) oraz Jo de Cocka (Komisja Europejska) poprowadzona przez dr. Artura Malczewskiego.

Dyskusje podczas spotkania w Warszawie jasno pokazały, że nowa strategia UE w sprawie narkotyków musi w równym stopniu uwzględniać działania na rzecz ograniczenia zarówno podaży, jak i popytu. UE mierzy się także z nowymi wyzwaniami, takimi jak przestępczość wspomagana cyfryzacją, sprzedaż narkotyków na szyfrowanych platformach internetowych i mediach społecznościowych czy też usługi przestępcze oferowane „na zamówienie”. Zjawiska te wymagają opracowania i wdrożenia skutecznych, kompleksowych odpowiedzi, w tym wzmocnienia współpracy operacyjnej. Istotne jest, aby działania nie ograniczały się jedynie do redukcji podaży, ale obejmowały również m.in. profilaktykę opartą na dowodach naukowych.

W drugiej części spotkania przeprowadzono warsztaty foresightowe³, podczas których uczestnicy analizowali aktualne priorytety Strategii UE w sprawie narkotyków, rozważając ich dostosowanie do trzech przyszłościowych scenariuszy opracowanych przez EUDA. Uczestnicy zostali podzieleni na pięć warsztatowych grup roboczych, które były prowadzone przez ekspertów z EUDA, KCPU oraz 4CF. Zajęły się one następującymi zagadnieniami: analiza Strategii UE w sprawie narkotyków 2021–2025 w kontekście trzech scenariuszy „Uzależnienia 2040”, rozpoznanie wyzwań i możliwości polityki narkotykowej w obliczu tych scenariuszy i zapoznanie krajowych koordynatorów z narzędziami foresightu dla polityk publicznych. W efekcie warsztatów powstały pierwsze rekomendacje dotyczące nowej strategii narkotykowej, które zostały przedstawione na majowym spotkaniu grupy roboczej.

Przypisy

¹ Horyzontalna Grupa Robocza ds. Narkotyków (HDG) w Unii Europejskiej (UE) to kluczowa grupa, która koordynuje politykę narkotykową na poziomie UE. Jej zadaniem jest zarządzanie pracami Rady UE w zakresie narkotyków zarówno w obszarze ograniczenia podaży, jak i popytu. HDG współpracuje z różnymi podmiotami, w tym z agencjami UE (np. EUDA, Europol), organizacjami międzynarodowymi oraz państwami spoza UE. Grupa Robocza HDG w trakcie polskiej prezydencji prowadzona była przez ekspertów z KCPU oraz CBŚP.

² Program EUPC został opracowany w ramach europejskiego projektu UPC-Adapt, współfinansowanego przez Komisję Europejską. W projekt zaangażowanych było jedenastu partnerów z dziewięciu krajów

europejskich, którzy dostosowali Uniwersalny Program Profilaktyki (UPC) do kontekstu europejskiego. Oryginalny program UPC został stworzony przez Applied Prevention Science International (APSI) przy wsparciu Departamentu Stanu USA na potrzeby Programu Doradczego ds. Narkotyków Colombo Plan. Proces adaptacji opierał się na wytycznych partnerstwa ds. europejskich standardów profilaktyki (EDPQS Toolkit 4), które opisują, jak dostosować i rozpowszechniać standardy jakości w różnych kontekstach. Moduły e-learningowe programu EUPC powstały w ramach innego projektu finansowanego przez UE: ASAP, którego spuścizną jest platforma szkoleniowa PLATO. We wszystkich tych projektach brali udział eksperci z Polski.

³ EUDA od 2019 roku rozwija swoje kompetencje foresightowe, aby przewidywać przyszłe wyzwania związane z narkotykami i wspierać gotowość UE na zmieniającą się sytuację. Obejmuje to m.in. opracowywanie scenariuszy (jak te wykorzystane podczas spotkania krajowych koordynatorów).